

Näkökulmia luvun 2 tehtäviin ja kuviin

Kuvatehtävä: Mosaiikki Pompeijista noin 100-luvulta eaa. kuvaa Aleksanteri Suuren kreikkalaisten joukkojen ja Dareios III:n persialaisjoukkojen taistelua Issoksessa. Selvitä, miksi Issoksen taistelu on kuuluisa.

Issoksen taistelu käytiin vuonna 333 eaa. osana Aleksanteri Suuren sotaretkeä itään. Taistelu on kuuluisa mm. siksi, että Aleksanterin huomattavasti vähälukuisemmat joukot voittivat persialaisten suuren armeijan. Voittoa selittää esimerkiksi Aleksanterin ratsujoukkojen etevyys. Taistelu on kuuluisa myös siksi, että voiton jälkeen Aleksanterin joukot saattoivat edetä Egyptiin, eikä Persian laivasto voinut enää toimia Välimerellä.

1. Mitkä tekijät johtivat siihen, että antiikin Ateenassa siirryttiin demokratiaan?

- Ennen demokratiaa valtaa piti maata omistavat ylimykset, sillä vain heillä oli varaa varustaa ratsastava sotilas.
- Ateena rikastui kaupankäynnillä, joten maaomaisuus menetti merkitystään.
- Sodankäyntitavat muuttuivat ja jalkamiesten merkitys kasvoi ratsumiesten sijaan.
- Jalkamiesten varusteet olivat edullisempia, joten useammalla oli varaa varustaa itsensä ja osallistua armeijaan.
- Jalkamiehet alkoivat vaatia poliittisia oikeuksia.
- Soutajien merkitys laivastossa oli suuri, joten valtaa oli jaettava myös heille.
- Sotilaalliset syyt sekä taloudelliset muutokset johtivat vähitellen demokratiaan.

2. Vastaa kysymyksiin maailmankuvasta.

a) Määrittele, millainen on tietoon perustuva maailmankuva.

Käsitys maailmasta perustuu järkeen ja havaintoihin

b) Miten se eroaa myyttisestä maailmankuvasta?

Myyttinen maailmankuva perustuu uskomuksiin. Kumpikin maailmankuva muuttuu tiedon lisääntyessä.

3. Valitse filosofeilta Sokrates, Platon ja Aristoteles kultakin yksi merkittävä asia, josta he ovat jääneet historiaan. Perustele valintasi.

Esimerkkejä:

Sokrates:

Häntä kutsutaan viisauden rakastajaksi.

Sokratesta pidetään kyselevän metodin kehittäjänä. Hän yritti kyselemällä saada ihmiset huomaamaan tietämättömyytensä ja näin pohtimaan asioita uudelleen. Hänen kehittämänsä kyselevää metodologiaa käytetään edelleen filosofian opetuksessa.

Platon:

Tunnetaan ihannevaltion hahmottajana. Ihannevaltiossa kyvykkäimpien eli filosofien pitäisi johtaa. Vartijat hoitavat valtion tehtäviä ja maanviljelijät ja käsityöläiset käytännön asioita. Orjat hoitavat raskaimmat työt.

Aristoteles:

Esitteli esimerkiksi teorian onnen etsimisestä oikeilla teoilla. Häneltä on peräisin myös runousoppi, jonka kaavaa käytetään teatteriesityksissä ja elokuvissa edelleen. Häntä pidetään monen tieteenhaaran perustajana.

4. Pohdi, mitä yhteisiä ja mitä erottavia piirteitä on antiikin ja meidän aikamme demokratioilla.

Yhteisiä piirteitä:

- päättäminen yhdessä asioista, ei harvainvaltaa tai diktatuuria
- poliittiset oikeudet valtiollisissa asioissa vain kansalaisilla
- ikäraja poliittiselle osallistumiselle
- alueellinen tasa-arvo: esim. Ateenan neuvostossa 50 edustajaa joka kaupunginosasta
- kansankokoukset noin kerran viikossa (vrt. täysistunto)
- asioista päätetään äänestämällä
- ”päivärahan” maksaminen luottamustehtävistä
- asioiden valmisteleminen pienemmissä elimissä (viidensadan neuvosto)
- yhteiskunta kannustaa osallistumaan politiikkaan ja puhetaidolla on edelleen merkitystä politiikassa.

Erottavia piirteitä (Ateena):

- naiset politiikan ulkopuolella
- päättäjien joukko suhteessa asukasluukuun pieni
- arvannon korostuminen henkilöitä valittaessa, ei vaalikampanjoita
- lain edessä epätasa-arvo ja mielivalta: naiset eivät saaneet esiintyä oikeuden edessä ja kansantuomioistuimien jäsenillä ei ollut lainopillista koulutusta
- sananvapaus rajoitetumpaa (ostrakismos)
- Ateenan demokratia poikkeus kreikkalaisten polisten joukossa

5. Palauta mieleesi luvussa esiintyvä lainaus Perikleeltä ja ota kantaa väitteeseen: Perikles oli väärässä luonnehtiessaan Ateenaa demokratiaksi.

- Perikles ei ottanut huomioon sitä, että päätöksiä tekivät vain miespuoliset Ateenan kansalaiset.
- Hyvin pieni osa Ateenan asukkaista oli Ateenan kansalaisia.
- Esimerkiksi orjilla, metoikeilla ja naisilla ei ollut äänioikeutta.
- Lähdekritiikki: Perikles arvioi oman kaupunkivaltionsa poliittista järjestelmää.

6. Perustele väite: Hellenismi vaikutti länsimaiseen kulttuuriin.

Itämaisen ja kreikkalaisen kulttuurin törmäminen kehitti ja muutti kulttuuria:

- polisten tilalle itsevaltaiset kuningaskunnat, joiden johtajia palvottiin jumalkuninkaina
- kauppa kukoisti ja rahatalous levisi aikaisempaa laajemmalle alueelle
- vanhat kreikkalaisjumalat korvautuivat mysteeriuskonnoilla
- tieteitä, taiteita ja kulttuuria arvostettiin ja kehitettiin

kreikkalaiset ja hellenistiset ajatukset ja asiat levisivät Roomaan, ja jäivät vaikuttamaan länsimaiseen kulttuuriin.

7. Lue Ote Platonin teoksesta, jossa hän kirjoittaa, kuinka filosofit Sokrates ja Glaukon juttelevat naisten ja miesten eroista. Miten filosofit näyttävät suhtautuvan naisiin?

- Filosofit pohtivat sitä, ovatko nainen ja mies kyvyiltään samanarvoisia.
- He väittävät, että mies on lähtökohtaisesti naista etevämpi. Naisilla voi kuitenkin olla taipumuksia miehisiin aloihin, esimerkiksi lääkäriksi, sotilaaksi tai urheilijaksi.
- Jos miehillä ja naisilla on erilaisia taipumuksia, pitää heidän filosofien mukaan keskittyä taipumustensa mukaisesti tehtäviin. Keskustelijat myöntävät naisten olevan parempia monien tehtävien hoidossa. Yleensäkin kaikissa tehtävissä aina toinen sukupuoli hoitaa asian paremmin.
- Tekstinpätkän perusteella naisten kykyjä naisena ei epäillä. Heidän uskotaan pystyvän monenlaisiin tehtäviin.

Ajatuksia lähdekritiikkiin: Tekstinpätkän ajatuksia ei voi yleistää koskemaan kaikkien kreikkalaisten suhtautumista naisiin. Koska tekstinpätkä on alkuperäislähde, voidaan ajatella, että jonkinlaista arvostusta naisten kyvyillä oli antiikin Kreikassa tämän aikalaistekstin mukaan.

– Niinpä jos osoittautuu, että mies- ja naissuvulla on erilaiset taipumukset johonkin tiettyyn taitoon tai tehtävään nähden, sanomme että kummallekin on osoitettava se toimiala joka juuri sille sopii. Mutta jos niiden ainoaksi eroksi osoittautuu se että nainen synnyttää ja mies siittää, emme voi sanoa tämän vielä todistavan, että nainen eroaa miehestä siinä mielessä kuin me tarkoitamme, vaan katsomme edelleenkin, että vartijoidemme ja heidän naistensa on toimittava samoissa tehtävissä.

– Se on aivan oikein.

– Eikö meidän nyt ole syytä pyytää vastaväittäjäämme esittämään, minkä valtioelämässä tarvittavan taidon tai tehtävän suhteen nainen ja mies ovat luontaiselta laadultaan erilaiset?

– Se olisi aiheellista.

– Tiedätkö sitten mitään inhimillistä toimintaa, jossa miessuku ei olisi naissukua etevämpi kaikissa näissä suhteissa? Vai pitääkö meidän ruveta puhumaan pitkään kankaan kudonnasta, kakkujen leipomisesta ja keittojen keittämisestä – niissähän naissuku näyttää sentään pystyvän johonkin, ja eniten sille nauretaankin silloin kun se jää alakynteen näillä aloilla?

– Olet oikeassa siinä, että toinen sukupuoli on oikeastaan kaikessa toista paljon etevämpi. Monet naiset ovat tosin monilla aloilla parempia kuin monet miehet, mutta kokonaisuutena asia on niin kuin sanoit.

– Yksikään tehtävä valtion hoidossa ei siis kuulu naiselle siksi että hän on nainen tai miehelle siksi että hän on mies. Luontaiset taipumukset ovat jakautuneet tasaisesti kummankin sukupuolen kesken, ja on luonnonmukaista, että nainen osallistuu kaikkiin tehtäviin ja mies samoin, mutta nainen on kuitenkin miestä heikompi.

– Juuri niin.

– Määräämmekö nyt sitten niin, että kaikki tehtävät tulevat miehille, naisille ei mitään?

– Emme tietenkään.

– Ennemminkin kai sanomme, että jollakulla naisella on luontainen taipumus lääkäriksi, toisella taas ei, ja että joku nainen on luonnostaan musikaalinen, toinen taas epämusikaalinen.

– Varmasti.

– Kai sitten naisella voi olla taipumuksia urheiluun ja sotimiseen, ja joku toinen taas ei välitä urheilusta eikä hänestä olisi sotimaan.

– Niin varmaan.